

Alma Omanović-Veladžić, *Hronika Muhameda Enverija Kadića kao izvor za izučavanje kulturne historije Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Orijentalni institut, Sarajevo 2021, 755 str.

Godine 1931. umro je Muhamed Kadić, dugogodišnji činovnik, koji je svoju službu započeo još za vrijeme osmanske vlasti nad Bosnom i Hercegovinom, nastavio za vrijeme austrougarske okupacije, a okončao onda kada se Bosna i Hercegovina već nalazila u sastavu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.¹ I pored interesantne karijere, obilježene brojnim promjenama i anegdotama, Kadić je, prije svega, ostao zapamćen zahvaljujući svojoj višetomnoj Hronici (*Tārīḥ-i Enverī*) u kojoj su ostali sačuvani brojni bitni podaci o sarajevskoj, ali i bosanskohercegovačkoj historiji općenito. Javnost je sa njegovim iscrpnim radom upoznao, netom nakon Kadićeve smrti, Hamdija Kreševljaković, koji je objavio čak tri prigodna teksta o Muhamedu Enveriju Kadiću.² Od tog vremena, pa do danas, nije prestao interes za Kadićevo djelo. Na devedesetu godišnjicu njegove smrti Orijentalni institut Univerziteta u Sarajevu izdao je monografiju *Hronika Muhameda Enverija Kadića kao izvor za izučavanje kulturne historije Bosne i Hercegovine*, autorice Alme Omanović-Veladžić. Riječ je o prerađenoj verziji istoimene doktorske disertacije koja je odbranjena 2014. godine na Fakultetu islamskih nauka u

Sarajevu. Za autoricu se može reći da se najstudiosnije bavila proučavanjem sadržaja Hronike Muhameda Enverija Kadića, te najveći dio njene bibliografije upravo uključuje radove napisane korištenjem podataka iz Kadićeve hronike. Knjiga napisana na ukupno 755 stranica sastoji se od uvoda, tri centralna poglavlja, zaključnih razmatranja, zaključka na engleskom jeziku, rječnika termina, skraćenica, popisa izvora i literature, te indeksa vlastitih imena i geografskih pojmova.

Nakon uvodnog dijela (str. 9–13) u kojem je, između ostalog, ukratko dat osvrt na definiciju kulturne historije oslanjajući se na stavove Petera Burkea, zatim na strukturu knjige i način transkripcije, slijedi prvo centralno poglavlje pod naslovom "Muhamed Enveri Kadić, Enverī" (str. 15–74) u kojem je autorica pisala o Kadićevoj biografiji i bibliografiji. Ovu cjelinu autorica je podijelila na nekoliko poglavlja u kojima donosi Kadićevo kratku biografiju, te piše o Kadiću kao autoru, prepisivaču rukopisa, rukopisima iz njegove kolekcije, te o drugim autorima i njihovoj ocjeni Kadićeve djelatnosti. Omanović-Veladžić je u ovom dijelu knjige čitateljima ponudila popis tariha koje je Kadić spjevao povodom smrti pojedinih savremenika, zatim popis rukopisa koje je prepisao i koje je posjedovao u svojoj biblioteci. Druga cjelina "Kadićeva hronika i njeni izvori" (str. 75–96) sadrži osnovne podatke o hronici *Tārīḥ-i Enverī*. Autorica je navela da je riječ o djelu od 28 svezaka od oko 400 listova, koji hronološki obuhvaćaju period od 1364. godine do 1928. godine. Kadić je hroniku pisao uglavnom na osmanskom jeziku, iako postoje manji dijelovi napisani na

¹ Detaljan pregled njegove činovničke karijere vidjeti kod: Amila Kasumović, "Sultanov, carev i kraljev službenik: činovnička karijera Muhameda ef. Kadića", *Radovi (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija)*, 5 (2018), 257–269.

² Vidjeti: Hamdija Kreševljaković, *Nekrolozi* (Sarajevo: O. Z. Rekulturna / U. G. Videoarhiv, 2022), 114–139.

arapskom, perzijskom i bosanskom jeziku. Postoje tri primjerka hronika, autograf koji se čuva u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, te kopije koje se čuvaju *Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi* u Ankari i u Orijentalnom institutu u Sarajevu. Nažalost, tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu spaljeno je šest svezaka kopije hronike koji su se čuvali u Orijentalnom institutu. Ponuđena je i tabela u kojoj autorica navela vremenske intervale svezaka hronike. Omanović-Veladžić je detektirala i prezentirala pozamašan spisak izvora koje je Kadić koristio prilikom pisanja hronike, što može biti od koristi za sve one koji se bave intelektualnom historijom perioda u kojem je autor hronike djelovao. Srž ove knjige predstavlja treća cjelina "Rukopisna građa Kadićeve hronike" (str. 97–563) u kojoj je autorica predstavila svaki od 28 svezaka pojedinačno. Od ukupno 28 svezaka njih 13 se odnosi na 19. stoljeće, u čemu je i najveća vrijednost ove Hronike. Naime, Kadić koji je rođen 1856. godine imao je dobar uvid u dešavanja neposredno prije svog rođenja, a u kasnijem periodu je bio savremenik događaja o kojima je pisao. S obzirom na to da se u svome pisanju oslanjao na dokumente i prepisivao ih, možemo ga ocijeniti kao poprilično pouzdanog autora. Zbog obimnosti građe autorica je odlučila da u okviru knjige prikaže podatke iz hronike tako što ih je rasporedila u tri grupe u okviru svakog pojedinačno predstavljenog sveska. U prvoj grupi "Historijska građa" autorica je predstavila dokumente iz Kadićeve hronike koje su izdavali različiti funkcioneri Osmanskog Carstva, zatim bilješke o funkcionerima

i uživaocima timara, te pečate. Unutar druge grupe "Kulturno-historijska građa" Omanović-Veladžić upoznaje čitatelje sa vakufnamama, te bilješkama o esnafima, hadžijama, vjenčanjima, razvodima, promjeni religije, umrlima, davanju različitih dozvola, isporuci ćumura, kao i o ljetopisnim bilješkama iz medžmua. Posljednja grupa "Književno-historijska građa" poslužila je autorici da predstavi poeziju, prozu i biografske zapise o istaknutim ličnostima unutar Kadićeve hronike. Omanović-Veladžić je svaki od ovih segmenata na odgovarajući način pojasnila, te se kroz predstavljanje svakog sveska držala spomenute podjele što u mnogome olakšava korištenje ove knjige.

U konačnici treba imati na umu da je za nastajanje ove knjige autorica morala detaljno preći kroz sadržaj 28 svezaka (svaki sadržine oko 400 stranica) hronike koji su uglavnom pisani na osmanskome, te u manjoj mjeri na arapskom, perzijskom i bosanskom jeziku, što je rezultiralo knjigom koja predstavlja odličan vodič kroz Kadićevu hroniku. Može se reći da je autorica ispunila svoj osnovni cilj definiran u uvodu knjige da "istakne važnost i značaj spomenute Hronike u izučavanju kulturne historije", te da će djelo *Hronika Muhameda Enverija Kadića kao izvor za izučavanje kulturne historije Bosne i Hercegovine* u budućnosti zasigurno koristiti brojnim istraživačima u pronalasku bitnih podataka za istraživanje različitih segmenata bosanskohercegovačke, ali i osmanske povijesti.

AMER MASLO